

individual child care, family and inner circle. It uses methods such as: information, consultation, direct, natural and financial aid, care and maintenance, nursing, psychosocial support and more.

Partly social and psychological security of HIV adversely affects the prognosis of the disease and affects the quality of life of HIV-infected people. In this case, social work involves the cooperation and coordination of efforts of specialists of different professions - doctors, psychologists and social workers.

So, this article summarizes the theoretical and research scientists for the care and support of HIV-infected children given the socio-psychological study of pediatric patients.

Keywords: HIV, counseling, prevention, technology, social and psychological adaptation, socialization and maintenance.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 37.013.42:0.54

Н. С. Гевчук

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

На початку третього тисячоліття в соціальній політиці України актуалізуються стратегії демократизації, євроінтеграції, входження до загальносвітових процесів, участі в роботі міжнародного економічного ринку, в тому числі й міжнародного ринку праці [1, с. 5].

Спеціальні дослідження, що стосуються організації соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів, належать С. Андрійчук, Н. Галенській, О. Двіжоні, Л. Ковальчук, Н. Куб`як, К. Левченко, Д. Пенішкевич, І. Цушко, І. Швабу та ін. Проте проблеми розробки та впровадження технологій соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів до цього часу залишаються поза увагою дослідників і не стали предметом наукового дослідження.

Таким чином, метою нашої статті є охарактеризувати основні та специфічні технології соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів. На першому етапі дослідження нами здійснено аналіз проектів та соціально-педагогічних програм по роботі з дітьми трудових мігрантів; контент-аналіз планів виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів по роботі з дітьми трудових мігрантів; виявлено фактори, що впливають на процес виховання дітей трудових мігрантів; визначено взаємозв'язок між тривалою відсутністю батьків та формуванням показників вихованості

дітей; вивчено думки експертів (вчителів, класних керівників, соціальних педагогів, психологів, адміністрації школи) щодо виховання дітей трудових мігрантів; виявлено труднощі, які відчувають неофіційні опікуни у процесі виховання дітей трудових мігрантів.

Результати дослідження показали, що тривала відсутність батьків, яка призводить до втрати їхнього авторитету перед дитиною (38,03% респондентів обирають матір як авторитет у своєму житті, бабусю (дідуся) – 35,21%, батька – 25,35% дітей, друзів – 23,47%); психологічна неготовність дитини залишитися на довгий час без підтримки батьків, внаслідок чого погіршується її психоемоційний стан (64,28% експертів відзначають тривожність дитини, 55,35% – конфліктність, 48,21% – агресивність, 42,85% – некерованість, 23,21% – труднощі у знаходженні спільної мови); недостатня сформованість системи цінностей та прагнень у житті (52,58% дітей прагнуть заробляти достатньо грошей, щоб вистачало утримувати сім'ю; 46,01% – планують зробити кар'єру та мати високий соціальний статус у суспільстві; 39,44% – жити у своїй квартирі; 17,84% – бажають одружитися з коханою людиною та створити хорошу сім'ю; 5,16% – мати багато грошей); низька пізнавальна активність (47,42% дітей трудових мігрантів вказали на те, що вони не хотіли б брати участь у жодному із запропонованих видів діяльності); неорганізованість дозвілля та вільного часу (лише 5,16% опитаних займаються у спортивних секціях та 5,63% відвідують гуртки) [1].

З метою удосконалення змісту соціально-виховної роботи з дітьми трудових мігрантів під час формування експерименту здійснено впровадження технологій соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів.

На даному етапі у дослідженні брало участь 208 дітей трудових мігрантів, 10 осіб з яких – це діти трудових мігрантів віком від 7-10 років, які були задіяні у різних формах виховної роботи, проте до складу експериментальних та контрольних груп не включені (з метою уникнення травмуючих ситуацій для дітей молодшого шкільного віку). Таким чином, до складу експериментальних груп було зараховано 100 дітей трудових мігрантів, до складу контрольних груп – 98 дітей.

У практику соціально-виховної роботи з дітьми трудових мігрантів впроваджено авторську експериментальну програму „Подільська родина”, що містила такі технології соціальної роботи: технології соціального супроводу дітей трудових мігрантів; технології соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів за місцем проживання; технології профілактичної роботи з батьками, які мають намір їхати за кордон на заробітки, засобами рекламно-інформаційного впливу.

Технології соціальної роботи дітей трудових мігрантів подано як ланцюжок взаємопов'язаних мети, визначених напрямів, форм, засобів впровадження та очікуваного результату. Їхню характеристику подано на рис. 1.

Технології соціального супроводу дітей трудових мігрантів здійснювались у послідовності виконання таких напрямів роботи:

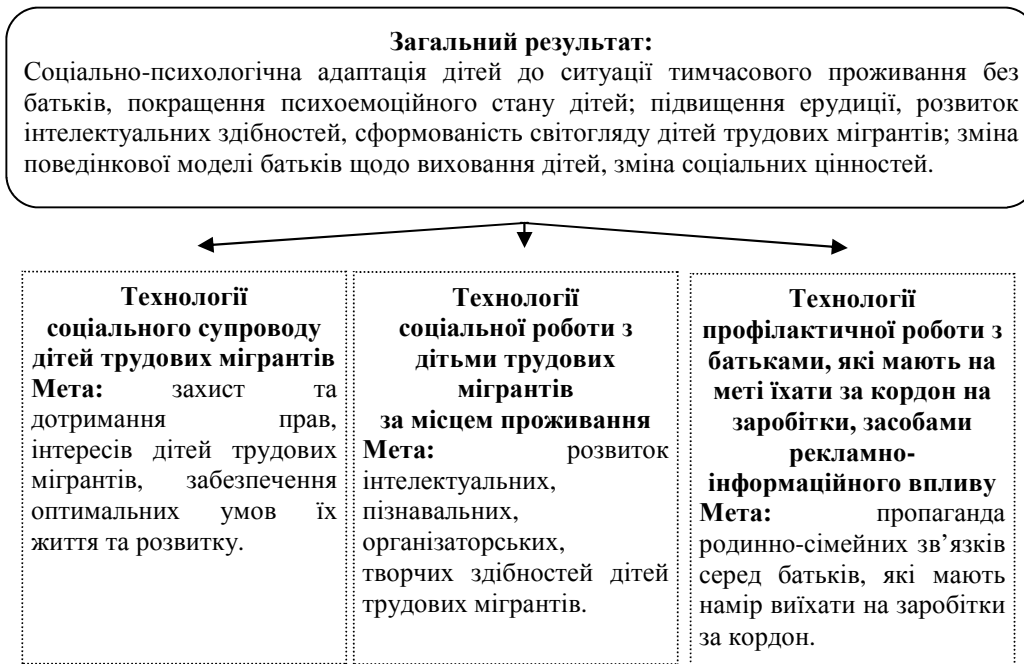
індивідуальна психодіагностика дітей трудових мігрантів, корекційна робота, консультативна діяльність, просвітницька робота та зв'язки з громадськістю. У процесі здійснення соціального супроводу використано різні специфічні форми роботи: тренінгова програма „Моя мрія – це моя щаслива родина”, організація листування дітей трудових мігрантів з батьками та спілкування в on-line режимі за допомогою всесвітньої мережі Інтернет.

Тренінгова програма „Моя мрія – це моя щаслива родина” реалізовувалась нами як сукупність інтерактивних групових форм роботи та складалась із трьох основних модулів (блоків): особистісного, соціального, сімейно-рольового. Організація листування дітей з батьками відбувалася за допомогою використання технік епістолярної терапії. Було організовано Skype-зв'язок (відеотелефонний Інтернет-зв'язок), що давав можливість дітям поспілкуватися та побачити батьків, які працюють в Італії, Іспанії, Греції, Португалії та Росії.

Авторська експериментальна програма „Подільська родина”

Мета: впровадження технологій соціальної роботи у процес виховання дітей трудових мігрантів

Напрямки роботи:	Форми роботи:	Напрямки роботи клубу вихідного дня „Квітка на камені”:	Форми роботи:	Засоби рекламно-інформаційного впливу:	Форми роботи:
• індивідуальна психодіагностика; • консультативна робота; • корекційна робота; • просвітницька робота; • зв'язки з громадськістю.	• тренінгова програма „Моя мрія - це моя щаслива родина”; • організація листування дітей трудових мігрантів з батьками; • організація спілкування дітей з батьками в on-line режимі за допомогою мережі Internet.	I секція „Интелект”; II секція „Мельпомена”; III секція „Юний турист”; IV секція „Подільські живчики”.	дебати; брейн-ринги; читацькі конференції; інтелектуальні конкурси; театральні вистави; екскурсії; екологічні стежки; аукціони талантів; спортивні змагання; інсценівки; озеленення мікрорайону	• авторський відеоролик „Життя Тобою - радість, життя без Тебе - смуток”; • авторський буклет „Проблеми дітей трудових мігрантів”; • плакат „Вирішили поїхати за кордон? Подбайте про свою дитину!!”; • буклет-пам'ятка „Якщо Ви збираєтесь за кордон...”.	• батьківські збори; • загально-міські та районні акції; • фестивалі; • тижні сім'ї; • профорієнтаційні семінари; • тренінги.

Рис. 1. Технології соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів

Технології соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів за місцем проживання передбачали створення та організацію діяльності клубу вихідного дня „Квітка на камені”, завданнями якого стали: організація змістовного дозвілля дітей трудових мігрантів та застосування засобів освітньо-дозвіллевої роботи відповідно до інтересів та запитів дітей. У рамках діяльності клубу за місцем проживання було організовано чотири основні секції: „Інтелект”, „Мельпомена”, „Юний турист” та „Подільські живчики”. Основними формами роботи клубу вихідного дня „Квітка на камені” були: дебати („Трудова міграція батьків очима дітей. Причини та наслідки”, „Вибір професії: бажання батьків чи власні інтереси?” та ін.), брейн-ринги („Видатні українські родини”, „Найпопулярніші соціальні мережі” та ін.), читацькі конференції, інтелектуальні конкурси („Містер Інтелект та Міс Розумниця” та ін.), театральні вистави та інсценівки („Італія гарна, але чужа; Україна бідна, але рідна”, „Сильний батько – міцна родина” та ін.), зустрічі з відомими людьми, аукціон талантів, тематичні дискотеки („Пам’яті Майкла Джексона”, „Рок-н-рол живий”, дискотека в етно-стилі та ін.), виставки, екскурсії, озеленення території мікрорайону та спортивні змагання (гра-випробування „Школа безпеки”, „Богатирські ігри” та ін.).

Впроваджено технології профілактичної роботи з батьками, які мають намір їхати за кордон на заробітки, засобами рекламно-інформаційного впливу. Розроблено просвітницьку рекламну кампанію „Ви йдете за кордон, а Ваша дитина може стати соціальною сиротою!”.

У межах рекламної кампанії автором створено і впроваджено в практику роботи тематичний відеоролик „Життя з Тобою – радість,

життя без Тебе – смуток” та інформаційний буклет „Проблеми дітей трудових мігрантів”. Метою створення відеоролику було: відображення емоційних переживань дитини після від’їзду матері за кордон; привернення уваги батьків, які мають намір їхати за кордон на заробітки, та тих, які уже там працюють, до почуттів дітей. Інформаційний буклет містив загальну інформацію про становище дітей трудових мігрантів в Україні і мав на меті ознайомлення батьків з основними проблемами та наслідками трудової міграції; надання контактних відомостей про спеціалістів (соціальних педагогів, психологів, центр соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, центр зайнятості, Телефон „Довіри”) до яких можна звернутися за допомогою [4].

За результатами експериментальної роботи підтверджено ефективність та доцільність впроваджених технологій соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів.

Перспективними напрямками дослідження порушеної проблеми можуть стати: професійна підготовка соціальних педагогів до роботи з дітьми трудових мігрантів; розробка теоретико-методологічних засад соціально-педагогічної діяльності з дітьми трудових мігрантів дошкільного та молодшого шкільного віку; вивчення досвіду роботи освітніх закладів зарубіжних країн щодо проблеми виховання дітей трудових мігрантів.

Список використаної літератури

- 1. Гевчук Н. С.** Організація виховної роботи з дітьми трудових мігрантів в умовах загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посібник / [за ред. проф. Р.Х. Вайноли]. – Кам’янець-Подільський, 2011. – 121 с.
- 2. Двіжона О. В., Тютюнник М. І.** Засоби корекції емоційно-почуттєвої сфери дітей та підлітків із дистантних сімей: навч.-метод. посіб. – Чернівці : Рута, 2006. – 214 с.
- 3. Куб’як Н. І.** Психолого-педагогічні проблеми виховання дітей з дистантних сімей, у яких батьки працюють за кордоном / Н. Куб’як // Зб. наук. пр. – Пед. науки. Вип. 35. „Виховання дітей та молоді в контексті розвитку громадянського суспільства.” – Херсон : ХДУ, 2003. – С. 341–344.
- 4. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів :** навч.-метод. посіб. / за редакцією К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної, І.І. Цушка. – К. : ФОП „Чальцев”, 2008. – 384 с.

Гевчук Н. С. Технології соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів

У статті розглянуто особливості психологічного та емоційного стану дітей трудових мігрантів після від’їзду батьків за кордон. Проаналізовано фактори, що впливають на соціальне виховання осіб цієї категорії, вказано їх ймовірні причини. Подано характеристику, зміст, мету, форми та напрями роботи, що складають основу технологій

соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів. Визначено найбільш ефективні технології з даною категорією дітей, а саме: технології соціального супроводу дітей трудових мігрантів; технології соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів за місцем проживання; технології профілактичної роботи з батьками, які мають намір їхати за кордон на заробітки, засобами рекламно-інформаційного впливу. Зазначено основний результат: соціально-психологічна адаптація дітей до ситуації тимчасового проживання без батьків, покращення психоемоційного стану дітей; підвищення ерудиції, сформованість світогляду дітей трудових мігрантів; зміна поведінкової моделі батьків щодо виховання.

Ключові слова: діти трудових мігрантів, неофіційні опікуни, батьки, які мають намір їхати за кордон на заробітки, технології соціальної роботи.

Гевчук Н. С. Технологии социальной работы с детьми трудовых мигрантов.

В статье рассмотрены особенности психологического и эмоционального состояния детей трудовых мигрантов после отъезда родителей за границу. Проанализированы факторы, которые влияют на социальное воспитание лиц этой категории, указаны вероятные причины. Подана характеристика, содержание, цель, формы и направления работы, которые составляют основу технологий социальной работы с детьми трудовых мигрантов. Определены наиболее эффективные технологии с данной категорией детей, а именно: технологии социального сопровождения детей трудовых мигрантов; технологии социальной работы с детьми трудовых мигрантов по месту жительства; технологии профилактической работы с родителями, которые намереваются ехать за границу на заработки, средствами рекламно-информационного влияния. Отмечен основной результат внедрения вышеупомянутых технологий: социально-психологическая адаптация детей, улучшения психоэмоционального состояния детей; повышение эрудиции.

Ключевые слова: дети трудовых мигрантов, неофициальные опекуны, родители, которые намереваются ехать за границу на заработки, технологии социальной работы.

Gevchyk N. S. Technologies of Social Work with the Children of Labour Migrants

In the article the features of the psychological and emotional state of children of labour migrants are considered after departure of parents abroad. Factors that influence on social education of persons of this category are analysed, they are indicated credible reasons. Description, maintenance, aim, forms and work assignments that make basis of technologies of social work with the children of labour migrants, is given. The most effective technologies are certain with this category of children, namely: technologies of social accompaniment of children of labour migrants; technologies of social work

with the children of labour migrants domiciliary; technologies of prophylactic work are with parents that intend to go by abroad earnings, facilities of influence. The basic result of introduction of the above-mentioned technologies is marked: social psychological adaptation of children to the situation of temporal residence without parents, improvement of the emotional state of children; increase of erudition, developing intellectual flairs, formed of world view. Can become perspective directions of research of the broken problem: professional make ready of social teachers with the children of labour migrants; development of teoretic principles of social pedagogical activity is with the children of labour migrants of preschool and junior school age; a study of experience of educational establishments of foreign countries is in relation to the problem of education of children of labour migrants, to the makeready of development workers with the children of labour migrants in the centers of social services for family, children and young people.

Key words: to put labour migrants, unofficial guardians, parents, that intend to go by abroad earnings, technologies of social work.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 37.013.42:[316.663.5 – 058.855 – 048.88]

К. В. Ігнатенко

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ПРИЙОМНИХ БАТЬКІВ ПО ПРОГРАМІ „КОМПЕТЕНТНЕ ПРИЙОМНЕ БАТЬКІВСТВО”

Сім'я є провідним чинником становлення дитини як майбутнього сім'янина, в ній закладається підґрунтя для власної моделі сімейних стосунків. Розвиток сімейних форм виховання – прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу – визнано пріоритетним напрямом державної політики у найповнішому забезпеченні інтересів дитини і соціальної підтримки сімей. Важливим елементом якісного функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу є навчання прийомних батьків, батьків-вихователів з метою підвищення їх виховного потенціалу. Навчання дає можливість батькам не лише виважено оцінити власний потенціал щодо виховання прийомної дитини, але й дізнатися про проблеми, які можуть виникнути в родині та разом шукати шляхи їх вирішення.

З моменту створення в Україні перших прийомних сімей вітчизняними науковцями було напрацьовано багато матеріалу з даної тематики. Так Ж. Петрочко в своїх роботах висвітлює захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, О. Яременко,